

Kimberlija Brauna

Tā kā debesīs ir mazāk lidmašīnu un uz ceļiem mazāk automašīnu, lokdauns ir devis būtisku labumu videi. Tad, kāpēc tas kaitē tropiskiem lietus mežiem?

Pasaules tropisko mežu iekšienē ir slimību ierosinātāji, kuri var radikāli ietekmēt mūsu dzīvi. Tas, kā mēs iemācīsimies sadzīvot ar šiem mežiem, noteiks mūsu likteni, pasteidzinot vai palēninot turpmāko pandēmijas izplatīšanos un klimata krīzes iestāšanos. BBC Travel un Future Planet divos aprakstos pēta mūsu attiecību ar mežiem divas puses--

Pirmajā brīdī šķiet, ka globālie lokdauna pasākumi, kas mūs attur no izešanas ārpus mājas, var būt videi tikai labvēlīgi. [Piesārņojums pilsētās ir samazinājies, savvaļas dzīvnieki arvien biežāk tiek pamanīti pilsētu teritorijās, un visā pasaulē tiek izbūvēti daudzi jauni veloceliņi.](#)

Taču attiecībā uz pasaules tropisko mežu reģioniem ir cits stāsts. Vides aģentūras ir ziņojušas par lokdauna laikā pieaugošo mežu izciršanas, kā arī par malumedniecības, dzīvnieku tirdzniecības un nelegālas izrakteņu ieguves pieaugumu visā pasaulē. Kā apgalvo vides eksperti, tendences ir patiešām satraucošas, un tās varētu būt grūti maināmas.

Kā uzskata Conservation International izpilddirektora vietnieks Sebastiāns Troengs, situācija pilsētās un piepilsētās, kas ir radusies saistībā ar lokdauna ieviešanu saistītajiem pasākumiem atšķiras no situācijas, kas šajā saistībā ir izveidojusies lauku rajonos.”

Troengs apgalvo, ka ir pārāgri apkopot detalizētus datus par problēmas mērogu kopš lokdauna sākuma, taču viņu biroji gandrīz ik dienu saņem ziņojumus no visām pasaules malām par palielinātu mežu izciršanu. Brazīlija un Kolumbija ir piedzīvojušas nelegālas mežizstrādes un izrakteņu ieguves pieaugumu; Filipīnas iestādes arī ir ziņojušas par nelegālu mežizstrādi un savvaļas dzīvnieku tirdzniecību; no Kenijas ir saņemti ziņojumi par paaugstinātu malumedniecību un zilonkaula malumedniecību, kā arī par kokogļu ražošanas palielināšanos, kas kopš 2018. gada ir nelikumīga; Kambodžā ir palielinājusies malumedniecība, nelegāla mežizstrāde un izrakteņu ieguve; tāpat līdzīgi ziņojumi ir pienākuši no Venecuēlas un Madagaskaras.

Bažas ir izraisījis arī notiekošais [Malaizijā un Indonēzijā](#), kur mežu izciršanas rādītāji ir visaugstākie [Dienvidaustumāzijā](#), savukārt [Ekvadorā](#) pamatiedzīvotāju un afro-pēcnācēju kopienas ir ziņojušas par pieaugošo nelegālo derīgo izrakteņu ieguvi Čoko un Amazonas lietus mežos.

Indonēzijā tiek strauji izcirsti meži, kas veicina ilgstošu un postošu mežu ugunsgrēku rašanos

Troengs uzskata, ka šīs tendences var veicināt divi galvenie faktori. Pirmais ir noziedznieku grupējumi un oportunisti, kas paplašina savu darbību, izmantojot lokdauna priekšrocības, ko sniedz samazināta mežu uzraudzība un valdības klātbūtne. Otrais ir ekonomiskais faktors. Cilvēki, kuri dzīvo šajos lauku rajonos, saskaras ar paaugstinātu ekonomisko spiedienu un ir spiesti vairāk paļauties uz dabu, lai iegūtu pārtiku un ienākumus. Atsevišķos gadījumos, piemēram, Madagaskarā un Kambodžā, ir notikusi liela migrācija no pilsētām uz laukiem, jo cilvēki karantīnas laikā zaudē darbu pilsētās vai atgriežas mājās, lai būtu kopā ar ģimeni, kas ir radījis papildu spiedienu uz vietējo vidi.

Sebastiāns Troengs: “Mani pārņem satraukums, ne tikai redzot šīs jaunās tendences, bet arī apzinoties, ka atceļot pasākumus Covid ierobežošanai, nekas nemainīsies”

“Mani pārņem satraukums, ne tikai redzot šīs jaunās tendences, bet arī apzinoties, ka atceļot pasākumus Covid ierobežošanai, nekas nemainīsies, jo šīs tendences ir saistītas ar ekonomiskajiem faktoriem. Tāpēc es sagaidu, ka mēs ar to saskarsimies daudzu gadu garumā,” apgalvo Troengs.

Lietus mežu iznīcināšanai ir paredzamas visai nopietnas sekas. Vietējiem pamatiedzīvotājiem un citām kopienām, kas tur dzīvo, tas nozīmē viņu dzīvesveida iznīcināšanu un var izraisīt konfliktu ar noziedzniekiem, kuri ielaužas viņu teritorijā. Pētījumi arī liecina, ka lietus mežu ekosistēmu iznīcināšana palielina jaunu patogēnu izplatīšanās iespējas. Šie patogēni pāriet no dzīvniekiem uz cilvēkiem. Tas arī kaitē mūsu spējai tikt galā ar klimata pārmaiņu sekām, jo tropu meži ir galvenā sastāvdaļa oglekļa dioksīda absorbēšanai no atmosfēras.

Amazones zaudējumi

Viena no Troenga lielākajām rūpēm šobrīd ir Brazīlijas Amazone, kura piedzīvo vēl nepieredzētu mežu izciršanas līmeni, palielinātu izrakteņu nelegālo ieguvu pamatiedzīvotāju teritorijā un plaši izplatītus Covid-19 gadījumus Amazonas kopienās.

Enna Alinkēra: “Mēs redzam, ka cilvēki nebaidās izcirst mežus, jo acīmredzot domā, ka valdība ir apjukusi šajā krīzes situācijā un nepievērš mežu cirtējiem lielu uzmanību”

“Mani ļoti uztrauc vairāku negatīvu faktoru vienlaicīga ietekme.”

Tiek uzskatīts, ka pieaugošo ziņojumu skaits par koku izciršanu Amazonas lokdauna laikā liecina par valdības nepietiekamu spēju ieviest ierobežojumus pandēmijas laikā

2020. gada 28. februārī Brazīlijā apstiprināja pirmo koronavīrusa gadījumu. Kopš tā laika lielākā daļa ekonomikas ir apstājusies, jo valsts un pašvaldības izpildvaras institūcijas īsteno lokdauna pasākumus. Toties mežu izciršana nav apstājusies. Saskaņā ar valsts kosmosa pētījumu aģentūras INPE (Nacionālais kosmosa pētījumu institūts) datiem lietus mežu iznīcināšana aprīlī [pieauga par 64%](#), salīdzinot ar to pašu mēnesi pagājušajā gadā. [2020. gada pirmajos četros mēnešos](#) lietus mežu iznīcināšana pieauga par 55%, salīdzinot ar to pašu laiku pērn, attīrot no kokiem 120 cor² kvadrātkilometru lielu platību (464 kvadrātjūdzes).

“Mēs redzam, ka cilvēki nebaidās izcirst mežus, jo acīmredzot domā, ka valdība ir apjukusi šajā krīzes situācijā un nepievērš mežu cirtējiem lielu uzmanību”, apgalvo Enna Alinkēra, Brazīlijas vides organizācijas zinātnes padomes direktore, IPAM. “Šāda rīcība ir oportūnistisku motīvu vadīta.”

Martā valsts divas vides aizsardzības aģentūras – Ibama (Vides un atjaunojamo dabas resursu institūts) un ICMBio (Chico Mendes bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas institūts) – samazināja mežu uzraudzības pakalpojumus. Aģentūras paskaidroja, ka mobilitātes ierobežojumi kavē to spēju veikt savus uzdevumus, un tie nevar riskēt ar savu darbinieku vai pamatiedzīvotāju veselību, mēģinot turpināt regulārus pakalpojumus.

Enna Alinkēra apgalvo, ka lielākā daļa mežu izciršanas 2020. gadā notika, sagrābjot zemi sabiedriskā īpašumā. IPAM publiskotie dati liecina, ka šī gada pirmajos trīs mēnešos 53% no šīs mežu iznīcināšanas darbības norisinājās šim mērķim neparedzētās valsts zemju platībās, aizsargājamās teritorijās un pamatiedzīvotāju apdzīvotajos rajonos, salīdzinot ar 38% pērn. Izcirstās platības, iespējams, tiks pārvērstas par ganībām.

Mežu izciršana Brazīlijā ir pieaugusi kopš pagājušā gada, kad prezidents Žairs Mesias Bolsonaru stājās amatā. Neilgi pēc zvēresta nodošanas viņš iestājās par Amazonas lietus mežu attīstības veicināšanu, tai skaitā pamatiedzīvotāju rezervātu teritorijās, aicinot atbrīvot vietējos iedzīvotājus no nabadzības. Pagājušajā nedēļā [Bolsonaru pilnvaroja](#) armiju izvietoties Amazonas reģionā, lai novērstu ugunsgrēkus un nelikumīgu mežu izciršanu. Tomēr vides aizstāvji uzskata, ka tas neatrisinās esošās problēmas ilgtermiņā. Enna Alinkēra un citi dabas aizstāvji pauž viedokli, ka [paša prezidenta politika ir veicinājusi zemes sagrābšanu, kā arī nelegālu izraktenu ieguvu un mežu izciršanu](#).

Mežu ugunsgrēki

Dabas aizsardzības speciālisti ir noraizējušies par to, ka pieaugošā mežu izciršana lokdauna laikā sausajā sezonā Brazīlijā izraisīs vēl lielākus mežu ugunsgrēkus nekā pagājušajā gadā. Meža ugunsgrēki Amazonas lietus mežos parasti notiek sausajā sezonā, kad cilvēki izmanto slīpsvītra un sadedzināšanas metodi, lai mežu pārvērstu par lauksaimniecības zemi. Brazīlijā 2019. gadā bija vērojams 84% ugunsgrēku pieaugums, salīdzinot ar tādu pašu periodu 2018. gadā. Ugunsgrēka dūmi noveda pie sabiedrības veselības apdraudējuma, izraisot elpošanas ceļu slimības cilvēkiem, kuri dzīvo tuvējās pilsētās.

Līdztekus kokmateriālu iegūšanai Amazones lietus mežu platības tiek atmežotas, lai tās izmantotu lopkopībai un kultūraugu audzēšanai

Ne mazums Brazīlijas slimnīcu jau ir pārslogotas, lai nodrošinātu ārstēšanu pacientiem, kas slimo ar Covid-19. Maija sākumā valsts tika pasludināta par jauno globālo koronavīrusa pandēmijas epicentru.

“Tas jau ir kļuvis par murgu, bet tas kļūs vēl par trīskāršu murgu,” savas prognozes izsaka Enna Alinkēra.

Kaimiņos esošajā Kolumbijā jau tika novērots meža ugunsgrēku pieaugums [2020. gada pirmajos mēnešos](#). Kā ziņo Amazones Zinātnisko pētījumu institūts SINCHI, martā valstī tika reģistrēti 12 953 karstie punkti – termiskās anomālijas, kas norāda uz paaugstinātu meža ugunsgrēku izcelšanās risku. Tas ir gandrīz [trīs reizes vairāk](#) nekā 4691 karstie punkti, kas tajā pašā mēnesī tika konstatēti pagājušajā gadā. Kaut arī karstajos punktos ne vienmēr izceļas ugunsgrēki, tajos pastāv ļoti augsts ugunsgrēku risks; zinātnieki secina, ka [93%](#) reģistrētajos karstajos punktos laika gaitā izceļas mežu ugunsgrēki.

Migels Pačeko, dabas resursu un iztikas līdzekļu koordinators sadarbībā ar WWF (Pasaules Dabas fonds) Kolumbijā, uzskata, ka karantīnas pasākumi nav bijuši iemesls šim karsto punktu pieaugumam, taču tie var saasināt problēmu. Kopš marta beigām, kad Kolumbijā tika ieviests lokdauns, ievērojami samazinājās bruņoto spēku šajā reģionā veikto novērošanas lidojumu skaits. Tas deva iespēju bruņotām grupām izmantot šo vides kontroles trūkumu un turpināt atmežot mežu platības, lai tās izmantotu lopkopībai, kokas augu un citu kultūraugu audzēšanai, kamēr vien turpināsies šie karantīnas pasākumi.

Kā apgalvo Migels Pačeko, vides iestādes ir arī ziņojušas par nelegālas mežu izciršanas, savvaļas dzīvnieku tirdzniecības un lielo kaķu malumedniecības pieaugumu kopš karantīnas ieviešanas sākuma.

Kolumbijā lokdauns ir izraisījis garu virkni sociālo pārmaiņu, kuras ir veicinājušas mežu izciršanu. Lietus mežu iznīcināšana ir radījusi nopietnas bažas kopš 2016. gada, kad FARC partizāni un Kolumbijas valdība parakstīja miera līgumu. Kad partizāni demobilizējās no viņiem piederošās džungļu teritorijas, tā tika atstāta pieejama brīvai izmantošanai. Daudzos reģionos bruņoti grupējumi un citas organizētas noziedzības grupas atmežoja mežu platības, lai tās izmantotu lopkopībai, it īpaši tādos Amazones reģionos kā Kakētā, Metā un Gvavjarē.

Kolumbijā mežu izciršanas rezultātā rodas aizvien vairāk karsto punktu, kuros, visticamāk, izcelsies mežu ugunsgrēki

Lokdauna ieviešana valstī ir apturējusi visu pēckonflikta attīstības un saglabāšanas programmu īstenošanu šajos attālaajos džungļu reģionos, no kuriem lielākajai daļai arī nav piekļuves skolām, slimnīcām vai citiem

sabiedriskajiem pakalpojumiem. Tas ir radījis vēl vienu vakuumu starp citām mežu uzraudzības struktūrām, piemēram, NVO un valdības institūcijām.

Karolīna Gila: “Mežu izciršana ne vienmēr aprobežojas ar džungļiem. Tā var notikt arī tajos centros, kuros tiek pieņemti attiecīgi ekonomiski lēmumi”

“Patlaban viss atrodas sava veida gaidīšanas režīmā, un es esmu pārliecināta, ka tas tiks atspoguļots vēlāk, kad dati atklās, kas patiesībā notika šajās teritorijās,” savu viedokli pauž Karolīna Gila, Ziemeļrietumu Amazones reģionālā direktore, Amazones aizsardzības komandas locekle Kolumbijā, kura lokdauna laikā turpina savus darba pienākumus no mājām Bogotā. Gila liecina, ka jau pirms lokdauna ieviešanas viņa bija saņēmusi ziņojumus, ka parku apsargi Amazones nacionālajos parkos un aizsargājamās teritorijās ir saņēmuši bruņotu grupējumu nāves draudus un pavēles atstāt apsargiem savus posteņus.

Atgriešanās ceļš

Gila apzinās, ka mežu izciršanas un neatļauto darbību novēršanas risinājums nemaz nav tik vienkāršs. Tas ietver efektīvāku mežu uzraudzības pasākumu ieviešanu no valdības puses, vēršanos pret organizēto noziedzību un programmu izstrādi to kopienu atbalstam, kuras dzīvo lietus mežu reģionos. Arī cilvēkiem pilsētās un citās valstīs ir jāpalīdz saprast tropisko mežu izciršanas sekas, liekot pārdomāt, kāda saistība ar mežu izciršanu varētu būt patērētāju ieradumu apmierināšanai – sākot no liellopa gaļas un beidzot ar kokaīnu.

“Mums ir jāpieņem pārdomātāki un stingrāki lēmumi attiecībā uz mežu izciršanu, kas ne vienmēr aprobežojas ar džungļiem. Tā var notikt arī tajos centros, kuros tiek pieņemti attiecīgi ekonomiski lēmumi,” brīdina Gila.

Raugoties ilgtermiņā, dabas aizsardzības speciālisti ir vienisprātis, ka pasaules tropisko mežu glābšanas risinājums ietver ciešu sadarbību ar vietējām kopienām, dodot viņiem iespēju būt aktīviem dabas aizsargiem savās teritorijās.

Atsevišķos gadījumos tas ietver pamatiedzīvotāju tradicionālā dzīvesveida – dzīvot saskanīgā vienotībā ar dabu – atbalstīšanu. Citos gadījumos tas iekļauj ilgtspējīgu alternatīvu ienākumu plūsmu izstrādi, kas pārsniedz ekotūrisma projektu ietvarus. Minētā stratēģija gadu gaitā ir kļuvusi par populāru dabas aizsardzības stratēģiju, taču, kā liecina pašreizējā pasaules veselības un ekonomikas krīze, tā ne vienmēr ir uzticama. Troengs min iespējamās valdības un vietējo kopienu sadarbības veidus. Piemēram, valdība maksā vietējām kopienām par darbu mežsargu amatā, piedalās mežu atjaunošanas projektu īstenošanā vai sadarbojas ar vietējiem iedzīvotājiem, izstrādājot ilgtspējīgus meža produktus, piemēram, medus produktus, vai palīdzot novākt bambusu.

Vietējo iedzīvotāju tiesību īstenošana, palīdzot ilgtspējīgi apsaimniekot lietus mežu zemi, ir viens no veidiem, kā palēnināt mežu izciršanas izplatīšanos

Migels Pačeko informē, ka Kolumbijā mežu izciršanas karstie punkti 2018. gadā ir samazinājušies līdz 70% un ir palikuši šādā līmenī apgabalos, kur vietējās kopienas ir iesaistījušās mežu un ainavu apsaimniekošanas programmās. Tas ir attiecināms uz tādiem Amazones reģioniem kā Gvavjarē un Kaketu.

Taču runājot īstermiņā, pēc Troenga domām, ir svarīgi, lai valdība tropu mežu teritorijas padarītu par prioritātēm un joprojām koncentrētos uz izpildes darbībām. Viņš min divus piemērus, kur tas notiek. Filipīnās valdība, uzzinājusi par pieaugošo nelikumīgo mežu izciršanu, savvaļas dzīvnieku tirdzniecību un zvejniecību valstī, publiski paziņoja, ka nepieļaus šādas darbības, un sāka apkarot šos noziegumus. Peru aģentūra, kas uzrauga aizsargājamās teritorijas, joprojām darbojas šajā jomā un vajadzības gadījumā veic patrulēšanu un īsteno vides noteikumu izpildi, neskatoties uz Covid-19.

Tāpat ir svarīgi, lai lēmumu pieņēmēji visā pasaulē būtu informēti par šo dinamiku, virzoties uz priekšu, ja viņi domā par resursu ieguldīšanu, lai atjaunotu ekonomiku. "Es domāju, ka šāda iespēja ir," viņš apgalvo. "Apsvērsim, kā mēs varam mainīt šīs negatīvās tendences, jo mums tas būs vajadzīgs cīņā pret klimata pārmaiņām."

Gila uzskata, ka šī mežu izciršana, visticamāk, netiks novērsta, ja tiks atcelts lokdauns; joprojām pastāvēs tas pats ekonomiskais spiediens, kā arī iespējas izmantot lietus mežus. Nelegālā ekonomika nereti darbojas ātrāk nekā valdības un NVO iespējas izstrādāt un īstenot dabas aizsardzības stratēģijas. Protams, jo ilgāk šīs nelegālās darbības netiks ierobežotas tropu mežu apgabalos, jo grūtāk būs novērst kaitējumu šīm ekosistēmām un lietus mežu kopienām. Tas rosina pēc iespējas ātrāk padomāt par jauniem veidiem, kā cīnīties ar mežu izciršanu gan tropu zonā, gan citās valstīs.

--